

Functionele eenheid

Het schoolgebouw is een belangrijk functioneel onderdeel van de kazerne, dat daarnaast deel uitmaakt van de historische ontwikkeling van het complex. De kazerne is in 1851-53 gebouwd naar ontwerp van N. Plomp en P. Bondam en verving daarbij zowel een oudere kazerne op dezelfde plaats als ook huisvesting voor soldaten in huurwoningen. Bij de bouw in 1851 werden enkele oudere kazernegebouwen uit 1830 en 1842 verbouwd en uitgebreid tot het U-vormige gedeelte. In de kazerne werd het "Instructiebataljon" gevestigd. De kazerne heette daarom ook kazerne van het Instructiebataljon; Van Heutsz werd pas rond 1900 generaal en is in 1851 geboren, de huidige naam van de kazerne dateert uit 1938. De volgende fase bestond uit de in 1855-1856 gebouwde exercitieloods van Bondam welk onderdeel thans buiten de bescherming wordt geacht op grond van het feit dat er geen bouwkundige eenheid is geconstateerd. Ook is bijvoorbeeld het pand Oudestraat 220,voorheen een proeflokaal, op een gegeven moment bij de kazerne gevoegd. Zo groeide het complex met de behoeften van de kazerne. De school dateert van ca. 1874.

De School binnen de kazerne

De naam van het bataljon geeft al aan dat een schoolgebouw een onmisbaar element is binnen deze kazerne en tot het ensemble behoort. In 1850 kwam het Instructiebataljon, in 1877 werd de Hoofdcursus (officiersopleiding) naar het huidige gebouw verplaatst en in 1917 kwam de Centrale Cursus. De lessen werden aanvankelijk in een ander, elders gelegen pand, namelijk in het "gebouw van de Hoofdcursus op de Koornmarkt" gegeven. De bouw van het huidige schoolgebouw hangt samen met de komst van de Hoofdcursus in 1877. De drie genoemde lesfuncties verdwenen in 1924 uit Kampen om te worden opgevolgd door de S.R.O. I, eveneens een militair onderwijsinstituut, en na de Tweede Wereldoorlog de C.O.A.K., een opleidingsinstituut. Vanaf 1939 was in het schoolgebouw ook de Militaire Geneeskundige Dienst ondergebracht. Door de tijden heen bleef de militaire functie behouden. Het complex was tot 1973 kazerne. Op het moment van aanwijzing in de jaren 1960 was er dan ook nog steeds sprake van een functionele eenheid van de kazerne. Voor de genoemde militaire opleidingen was een lesgebouw een onmisbaar onderdeel. Foto's van de stedenbouwkundige ligging blijken uit de bijlagen van 1938 en 1968.

Nadere bevindingen

In het kader van een later onderzoek is nieuw kaartmateriaal ter beschikking gekomen, waarop de bouwkundige verbindingen en doorbraken duidelijker zijn weergegeven. Daaruit komt naar voren dat weliswaar de kazernegebouwen onderling zijn verbonden, maar dat er geen rechtstreekse doorgang bestaat van het beschermde kazernegebouw aan de Oudestraat en het schoolgebouw dat grenst aan de Buiten Nieuwstraat. De tussenverbinding loopt via een naast het schoolgebouw gesitueerd pand dat dienst deed als militair badhuis, maar dat pand is door een gesloten buiten-/brandmuur gescheiden van het schoolgebouw. Daarnaast is het schoolgebouw op de derde verdieping door middel van een luchtbrug verbonden met de achterzijde van het kazernegebouw, zodat er wel enige bouwfysische relatie aanwezig is. Alles bij elkaar beschouwd acht men evenwel bij nader inzien de bouwkundige eenheid tussen kazernegebouw en schoolgebouw veel minder aanwezig dan destijds op grond van ontvangen gegevens heeft aangenomen. Het schoolgebouw dient derhalve als een overwegend zelfstandig bouwwerk te worden aangemerkt, dat destijds echter buiten de aanwijzingsprocedure van het MSP is gelaten, omdat het geacht werd deel uit te maken van de beschermde bebouwing van de kazerne.

Stadsherstel Kampen

De school is onderdeel van een historisch ensemble (Van Heutszkazerne, exercitieloods, de Infirmierie aan de Vloeddijk, nu appartementengebouw en Rijksmonument én de manege aan de IJsseldijk - nu zalencentrum én gemeentelijk monument), dat grotendeels rijksmonument is. De school is een beeldbepalend en onmisbaar onderdeel van het ensemble. Sloop resulteert niet alleen in verlies van een bijzonder schoolgebouw, ook wordt het ensemble verminkt. Sloop heeft dus ook gevolgen voor reeds beschermde monumenten. Verder is de school door haar opvallende architectuur en het dominante volume van groot belang voor het Rijksbeschermd stadsgezicht van Kampen

Het belang van het schoolgebouw van de Van Heutsz in vogelvlucht

Van Heutz Voorm. Van Heutszkazerne in Kampen (RCE-register)

Oudestraat 216
8261CA [Kampen](#)
Overijssel (gemeente Kampen)

Militair verblijfsgebouw
1851-'63 1855-'56 (exercitieloods) 1874 (schoolgebouw) 1853 1851-'63 1855-'56
(exercitieloods) 1874 (schoolgebouw)
N. Plomp en P. Bondam P. Bondam (1855-'56) Plomp 1863 N. Plomp en P. Bondam
P. Bondam (1855-'56) – de architecten

Rijksmonument nummer: 23211

Monumenten in Nederland / Overijssel

De voorm. Generaal Van Heutszkazerne (Oudestraat 216) kwam in 1851-'53 tot stand naar ontwerp van N. Plomp en P. Bondam in eenvoudige neoclassicistische vormen. Daarbij werden enkele oudere kazernegebouwen uit 1830 en 1842 verbouwd en uitgebreid tot een complex van drie drielaagse vleugels om een binnenplaats. Boven de toegang heeft men in 1901 een gedenkplaat en decoraties met het borstbeeld van koning Willem III aangebracht ter gelegenheid van de vijftigjarige huisvesting van het Instructiebataljon. Een ijzeren hek sluit de binnenplaats af. Schuin achter het hoofdgebouw liet de gemeente in 1855-'56 een exercitieloods bouwen naar ontwerp van P. Bondam. De gevel aan de Buiten Nieuwstraat is voorzien van een oplopend rondboogfries, vensters met gietijzeren tracteringen en gekoppelde rondboogdeuren met wenkbrauwen. De binnenruimte kreeg een overspanning in staal van de constructeurs K.J. Bouhuys en P. van Putten. Omstreeks 1874 verrees bij de kazerne nog een vierlaags schoolgebouw bekroond met kantelen (Buiten Nieuwstraat 85). Na het vertrek van de laatste soldaten in 1973 heeft het complex verschillende onderwijsinstellingen als gebruikers gekend.

Jaarverslag Oversticht – Kampen – 2011

Het schoolgebouw is onderdeel van het complex Van Heutszkazerne. De Monumentenraad (MR) heeft bezwaar gemaakt tegen de geplande sloop van dit schoolgebouw. Zij is van mening, gesteund door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), dat het schoolgebouw onlosmakelijk verbonden is met de Van Heutszkazerne, en dat er sprake is van een ensemble. De RCE (mw. Kok) heeft hier zelfs een waardestelling voor gemaakt. De politiek heeft de besluitvorming over het schoolgebouw nu uitgesteld. Ondertussen verpaupert het gebouw. De MR is bezorgd hierover. Zij is van mening dat er nader onderzoek moet plaatsvinden en een passende herbestemming gevonden dient te worden. De eerste aandacht moet nu uitgaan naar conserveren en onderzoek. Er bestaat een mogelijkheid dat de RCE het pand bijschrijft op de Monumentenlijst. Delta Wonen is eigenaar van het pand.

Handreiking Erfgoed en Ruimte

Vanaf 1850 werd Kampen een garnizoensplaats van betekenis, hetgeen aanleiding was een grote kazerne in de binnenstad op te richten: de Van Heutszkazerne. De kazerne die vanaf 1830 aan de Oudestraat gelegen was, kende bescheiden afmetingen, omdat Kampen in de eerste helft van de 19de eeuw slechts een bescheiden garnizoen huisvestte. Het stadsbestuur beijverde zich dat hier een legeronderdeel gevestigd zou worden, en de kleine kazerne werd telkens uitgebreid en vergroot. Het meest ingrijpend was de bouw van twee vleugels in 1851 en de daaropvolgende jaren. In 1853 vond de bouw van het militair hospitaal Infirmerie aan de Vloeddijk plaats, een ontwerp van de stadsarchitecten. N. Plomp en P. Bondam.

Uit pandarchief RCE:

De Van Heutszkazerne en het schoolgebouw waren ten tijde van de aanwijzing in januari 1971 gelegen op het kadastrale perceel F 12120. Dit perceel is ontstaan uit vijf oudere percelen, namelijk F 6594, 6595, 6596, 6597 en 6598. Het schoolgebouw was gelegen op perceel F 6596. Het schoolgebouw is derhalve, hoewel het niet afzonderlijk is genoemd in de oorspronkelijke redengevende omschrijving, inbegrepen bij het monument aan de Oudestraat 216. Dat het schoolgebouw op de huidige kadastrale kaart is aangegeven met het adres Buiten Nieuwstraat 85, maakt het voorgaande niet anders, nu uit deze kadastrale kaart blijkt dat dit adres hetzelfde perceelsnummer (16096) heeft als de kazerne. Zelfs in een gemeentelijke brandrapportage uit 1982 wordt het schoolgebouw nog aangegeven onder de plaatselijke aanduiding Oudestraat 216 en niet als Buiten Nieuwstraat. Dat de gemeenteraad naderhand, na de totstandkoming van de bescherming, het schoolgebouw een separate plaatselijke aanduiding heeft gegeven is derhalve niet van invloed op de kadastrale ligging ervan en het benoemde kadastrale perceel. Het huidige perceelsnummer F 16096 is ontstaan uit een deel van perceelsnummer F 12120 (de eerdere percelen F 6594, 6595, 6596, 6597 en 6598). Het gestelde dat het huidige kadastrale perceel niet als monument is aangewezen, kan niet worden gevolgd, nu het hier aan de orde zijnde schoolgebouw zich ten tijde van het besluit tot aanwijzing van de Van Heutszkazerne als beschermd monument zich op hetzelfde kadastraal perceel F 12120 bevond en bouwkundig onderdeel uitmaakte van de kazerne.

Hierbij kan worden gewezen op de zogeheten artikel 9-lijst van de gemeente Kampen waaruit blijkt dat Oudestraat 216 en 218 bekend waren onder perceelsnummer F 12120. Het huidige perceelsnummer 16335 is ontstaan uit een deel van perceelsnummer 12120 en perceelsnummer 12119. Het gaat om de adressen Oudestraat 218 en 220.

Bouwkundige eenheid

Rond 1910 stond het schoolgebouw nog vrij van de kazerne. De bouwkundige verbinding met het U-vormige kazernedeel wordt gevormd door een niet-monumentale luchtbrug aan de noordoostgevel en door een eenlaagse aanbouw met een plat dak die via een lager tussenlid met lichtkap, vermoedelijk tot stand gekomen na de kazernetijd, toegang biedt tot het U-vormige kazernedeel en tevens tot de kantine die zich aan de Botervatsteeg bevond. Die kantine behoorde eveneens bij de kazerne. De eenlaagse aanbouw, van latere datum dan de school, sluit aan tegen de zuidoostgevel en steekt iets uit (waar de vluchtrap vanuit de school via het platte dak op het maaiveld komt).

Bij het beoordelen of dit pand een bouwkundige eenheid vormt met het U-vormige deel moet, naast de aanwezigheid van de verbindingen, worden bedacht dat bij een kazerne ook buitenruimten als exercitieplaatsen onderdeel uitmaken van de functie en dat deze buitenruimten daarom ook als een verbindend element zouden moeten worden gezien. Dat op de buitenruimte geen dak zit, heeft met het leerprogramma te maken. Men zou kunnen zeggen dat hier sprake is van een openluchtlokaal.

Dat het oude perceel van de school in de gemeentelijke correspondentie steeds onder het monument aan de Oudestraat 216 wordt begrepen en niet op een eigen adres aan de Buiten Nieuwstraat, geeft aan dat de gemeente Kampen ervan uitging dat de monumentale bescherming van Oudestraat 216 zich eveneens uitstrekte tot het schoolgebouw.

Naast het bestaan van de bouwkundige verbindingen tussen de oudere kazerne en het achtergelegen schoolgebouw, heeft derhalve bij de beoordeling of ten aanzien van het omstreden bouwdeel sprake was van een beschermd pand de behandeling tijdens het Monumenten Inventarisatie Project (MIP) en Monumenten Selectie Project (MSP) te Kampen een zeer grote rol gespeeld.

De Rijksdienst voor de Monumentenzorg (nu RCE) heeft zich ten behoeve van de standpuntbepaling in 2002 door het provinciaal welstandstoezicht "Het Oversticht" - dat namens de provincie aan het MSP uitvoering heeft gegeven - over de voorgeschiedenis en de opstelling van de gemeente en provincie laten informeren, juist vanwege de constatering dat het onderwerpelijke schoolgebouw niet in het MSP was opgenomen. Immers, bij de uitvoering van het MSP werd het gehele complex met inbegrip van het schoolgebouw behandeld als een reeds beschermd rijksmonument.

Noch van de zijde van het Oversticht, noch van de zijde van de gemeente, noch van de zijde van de ambtelijke begeleidingscommissie is daarover destijds twijfel geuit. Zodoende is het gebouw niet voor bescherming in het kader van het MSP voorgedragen geweest. Aan het schoolgebouw is in het voorafgaande MIP echter alle aandacht besteed. Het werd daarin omschreven als: *"Monumentaal pand met drie verdiepingen met een bekroning van kantelen. Vensters met roedenverdeling; op de verdiepingen licht getoogd, op de parterre half rond Risalieten in de zijgevels en risalerende entreepartij aan de achterzijde"*

Bij de gegevens staat vermeld dat het pand in zijn oorspronkelijke functie deel van het kazernecomplex vormde en dat het bouwjaar ca 1850 was. Dit laatste is overigens onjuist, want het schoolgebouw dateert van de periode 1874-1879. Bij het Oversticht is bovendien nooit twijfel geweest aan de monumentale waarde van dit onderdeel van de kazerne, evenals aan de monumentale waarde van de exercitieloods. Laatstgenoemd bouwwerk staat echter vrij, zodat de RDMZ (nu RCE) dit onmogelijk tot de beschermde kazerne kon rekenen, nu het evenmin in de omschrijving van de kazerne genoemd werd.